

ДОСЛІДЖЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ ТА ЄС

STUDY OF REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF HEALTH CARE FOR CHILDREN WITH DISABILITIES IN UKRAINE AND THE EU

У статті ми зосередилися на вивченні та аналізі нормативно-правової бази, яка регулює охорону здоров'я дітей з інвалідністю, порівнюючи чинні закони, які прийняті в Україні та країнах Європейського Союзу. Ми розглянули основні правові акти, стратегії та програми, спрямовані на підтримку та розвиток медичної допомоги для таких дітей, а також визначено прогалини та виклики, з якими стикаються системи охорони здоров'я в цьому аспекті. Окрема увага була приділена аналізу ефективності існуючих механізмів захисту прав дітей з інвалідністю на отримання високоякісних медичних послуг та реабілітації. Крім того, розглянуті міжнародні зобов'язання у сфері захисту прав дітей з інвалідністю та їхнє втілення на національному рівні. Цей аналіз допоміг виявити найбільш ефективні напрямки та заходи для покращення політики охорони здоров'я дітей з інвалідністю, сприяючи розробці більш інклюзивних та доступних медичних послуг. Дослідження нормативно-правового забезпечення охорони здоров'я дітей з інвалідністю в Україні та країнах Європейського Союзу виявило значні зусилля та прогрес у цій сфері, позитивним аспектом є те, що Україні є чинні правові рамки та програми, спрямовані на підтримку дітей з інвалідністю, включаючи доступ до якісних медичних послуг та реабілітації. Водночас, детальний аналіз виявив розбіжності в імплементації цих рамок на практиці, що вказує на необхідність зміцнення механізмів моніторингу та забезпечення дотримання нормативних вимог. На основі проведеного аналізу, для подальшого покращення нормативно-правового забезпечення охорони здоров'я дітей з інвалідністю в Україні на шляху гармонізації чинних законодавчих актів необхідно зосередитись на таких напрямках, як удосконалення законодавства з урахуванням міжнародних зобов'язань та посилення механізмів контролю та відповідальності їх невиконання тощо.

Ключові слова: діти з інвалідністю, охорона здоров'я, нормативно-правове забезпечення, Україна, Європейський Союз.

In this article, we focused on the study and analysis of the legal framework that regulates the health care of children with disabilities, comparing the current laws adopted in Ukraine and the countries of the European Union. We reviewed the main legal acts, strategies and programs aimed at supporting and developing medical care for such children, and also identified the gaps and challenges faced by health care systems in this aspect. Special attention was paid to the analysis of the effectiveness of the existing mechanisms for protecting the rights of children with disabilities to receive high-quality medical services and rehabilitation. In addition, international obligations in the field of protection of the rights of children with disabilities and their implementation at the national level are considered. This analysis helped identify the most effective directions and measures for improving the health care policy of children with disabilities, contributing to the development of more inclusive and accessible health services. The study of regulatory and legal support for the health care of children with disabilities in Ukraine and the countries of the European Union revealed significant efforts and progress in this area, a positive aspect is that Ukraine has an effective legal framework and programs aimed at supporting children with disabilities, including access to quality medical services and rehabilitation. At the same time, a detailed analysis revealed discrepancies in the implementation of these frameworks in practice, which indicates the need to strengthen monitoring mechanisms and ensure compliance with regulatory requirements. Based on the analysis, in order to further improve the regulatory and legal provision of health care for children with disabilities in Ukraine on the way to the harmonization of current legislative acts, it is necessary to focus on such areas as improving legislation taking into account international obligations and strengthening mechanisms of control and responsibility for non-fulfillment etc.

Key words: children with disabilities, health care, regulatory and legal support, Ukraine, European Union.

УДК 340:364.694(477:061.1ЄС)
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.39.7>

Тоцька В.Є.

аспірантка кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дослідження нормативно-правового забезпечення охорони здоров'я дітей з інвалідністю в Україні та Європейському Союзі є актуальним і важливим завданням, що вимагає глибокого аналізу та порівняльного огляду. Забезпечення прав та можливостей дітей з інвалідністю для повноцінного доступу до якісних медичних послуг є одним з основних показників справедливості та гуманності суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців і практиків, які займалися

дослідженням проблем дітей-інвалідів у різних сферах, в тому числі нормативно-правового забезпечення охорони здоров'я варто назвати О. Балдинюк, Н. Бездідько, Н. Болотіна, О. Виноградова, Т. Добровольська, К. Єгорова, А. Капську, В. Михайленко, О. Молчан, А. Мхитарян, Х. Нортон, Л. Остролицька, О. Платонова, М. Річмонд, І. Солодовнікову, Г. Тард, М. Школьник та інших учених.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пріоритетне місце посідають проблеми забезпечення охорони здоров'я

дітей з інвалідністю та інші, наприклад пов'язані з недоступністю або обмеженим доступом до задоволення їхніх соціокультурних потреб, таких як організація дозвілля, отримання освітніх послуг, соціального включення в життя суспільства, залучення до культурних, духовно-моральних цінностей, підтримки здорового способу життя, гармонійного розвитку на основі інтеграції до світу мистецтва, культури, творчості тощо [1]. Все вище зазначене обумовлює необхідність дослідження нормативно-правового забезпечення охорони здоров'я дітей з інвалідністю в Україні та ЄС для гармонізації процесів імплементації чинного законодавства в контексті євроінтеграції.

Мета статті полягає в дослідженні нормативно-правового забезпечення охорони здоров'я дітей з інвалідністю в Україні та ЄС, особливостей та напрямків удосконалення чинного законодавства при імплементації їх до вимог Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Погіршення екологічної ситуації, високий рівень захворюваності батьків, відсутність культури здорового способу життя, низка соціальних, педагогічних, психологічних і медичних проблем сприяють збільшенню числа дітей з інвалідністю. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я кожен десятий житель Землі – людина з обмеженими можливостями, з них 120 млн. – діти та підлітки. Серед дітей з інвалідністю найбільш чисельна вікова група 8–14 років (42,3 %), переважають хлопчики (59 %). Близько 80 % дітей із функціональними обмеженнями виховуються в сім'ях, решта – в інтернатних закладах [2; 3, с. 127].

Охорона здоров'я дітей з інвалідністю в Україні регулюється кількома ключовими законодавчими актами, які забезпечують права та захист інтересів цієї категорії громадян. В першу чергу це право на охорону здоров'я дітей з інвалідністю забезпечує Конституція України (ст. 49) та Цивільний кодекс (ст. 283, 284), а також такі ключові закони:

1. Закон України «Про охорону дитинства» [4] встановлює основні принципи захисту прав дітей, включаючи дітей з інвалідністю, визначає гарантії державної підтримки та охорони дитинства, включаючи забезпечення права на охорону здоров'я.

2. Закон України «Про основи соціального захисту інвалідів в Україні» [5] встановлює правові, економічні та соціальні основи соціального захисту осіб з інвалідністю, спрямовані на їхнє соціальне відновлення, інтеграцію в суспільство та створення умов для максимально можливого наближення їхнього способу життя до способу життя осіб без інвалідності.

3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [6] регулює відносини в сфері охорони здоров'я, в тому числі охорону здоров'я дітей з інвалідністю та передбачає рівний доступ до медичних послуг для всіх громадян, включаючи осіб з інвалідністю.

4. Закон України «Про освіту» [7] прямо не зосереджений на охороні здоров'я, проте він включає положення про забезпечення особливих умов для навчання та розвитку дітей з інвалідністю, що опосередковано впливає на їхнє здоров'я та добробут.

5. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [8] визначає засади державної політики в сфері реабілітації осіб з інвалідністю, з метою їх соціальної адаптації та інтеграції в суспільство.

Для охорони здоров'я дітей з інвалідністю в Україні, окрім основних законодавчих актів, також діють спеціальні нормативно-правові документи та інструкції, які регулюють надання медичної допомоги та соціальних послуг цій категорії населення. До таких документів можуть належати:

1. Накази Міністерства охорони здоров'я України, які регулюють питання спеціалізованої медичної допомоги, реабілітації, ведення реєстрів дітей з особливими потребами та інше. Ці накази містять конкретні вказівки щодо організації лікувального процесу, реабілітаційних заходів та вимог до медичного персоналу.

2. Постанови Кабінету Міністрів України, які встановлюють процедуру надання соціальних послуг дітям з інвалідністю, визначають порядок забезпечення лікувальними та реабілітаційними засобами, в тому числі норми безоплатного отримання ліків, медичних виробів та іншого обладнання.

3. Програми державної підтримки, які спрямовані на покращення якості життя дітей з інвалідністю, включаючи програми соціальної адаптації, професійної орієнтації, забезпечення доступного навчального та реабілітаційного середовища.

4. Стандарти медичного обслуговування, які визначають клінічні протоколи та стандарти надання медичної допомоги дітям з певними видами інвалідності, включаючи стандарти діагностики, лікування та реабілітації.

5. Міжвідомчі інструкції та методичні рекомендації, спрямовані на координацію дій між різними установами (освітніми, медичними, соціальними службами) для забезпечення комплексного підходу до вирішення потреб дітей з інвалідністю.

6. Локальні програми та ініціативи, розроблені на рівні областей та міст, що можуть

включати додаткові заходи підтримки та розвитку для дітей з інвалідністю, зокрема в сфері охорони здоров'я.

Важливо регулярно оновлювати ці нормативно-правові бази, адже медичні, соціальні потреби та технології швидко змінюються. Це дозволяє забезпечити, що діти з інвалідністю отримують найактуальніші та ефективні медичні та соціальні послуги. Крім того, активне залучення громадськості, батьків та організацій, що представляють інтереси осіб з інвалідністю, до процесу формування та реалізації цих документів, є ключовим для розробки ефективної політики у цій сфері. Також важливо міжсекторальне співробітництво між різними міністерствами та установами для створення інтегрованої системи підтримки дітей з інвалідністю, що охоплює як медичні, так і освітні, соціальні, професійні та інші потреби.

Важливе місце забезпечення охорони здоров'я дітей з інвалідністю мають такі документи, як Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям» [9]; Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України» [10]; Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження порядку видачі медичного висновку про дитину з інвалідністю віком до 18 років» [11]. Під час дії воєнного стану, згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я № 496 «Про окремі аспекти надання первинної медичної допомоги у воєнний час», персонал, що надає первинну медичну допомогу, зобов'язаний забезпечити лікування пацієнтам у критичному стані та дітей з інвалідністю серед переміщених осіб. Постачальники первинної медичної допомоги, до яких звертаються внутрішньо переміщені особи, не мають права вимагати від них підписання декларацій про надання медичних послуг.

Україна ратифікувала «Конвенцію про права інвалідів», яка вимагає від держав-учасниць забезпечення рівних можливостей для осіб та дітей з інвалідністю у всіх сферах життя, включаючи охорону здоров'я, освіту, працевлаштування, доступ до інформації та інші. Ця конвенція підкреслює необхідність адаптації медичних закладів та послуг до потреб людей та дітей з інвалідністю, а також забезпечення доступу до реабілітаційних та підтримуючих служб.

Крім вищенаведених законів, існують інші нормативно-правові акти, які можуть містити специфічні положення стосовно охорони здоров'я дітей з інвалідністю, включаючи різно-

манітні постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства охорони здоров'я та інші регуляторні документи. Важливо відзначити, що державна політика у сфері охорони здоров'я та соціального захисту дітей з інвалідністю постійно розвивається, що може призводити до змін у законодавстві та введення нових актів для покращення допомоги та підтримки цієї категорії населення.

Європейський правовий простір включає низку документів, що забезпечують охорону здоров'я дітей з інвалідністю та сприяють їх соціальній інтеграції. Ось деякі ключові міжнародні та регіональні правові акти, прийняті на рівні Європейського Союзу (ЄС) та інших європейських організацій:

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (CRPD) вимагає від держав-учасниць забезпечувати рівний доступ до охорони здоров'я та реабілітаційних послуг для осіб з інвалідністю, включаючи дітей. Це глобальний документ, який має велике значення для країн Європи, багато з яких ратифікували цю конвенцію.

2. Європейська соціальна хартія включає положення, які гарантують право на соціальний і медичний захист, спрямовані на покращення стану здоров'я та благополуччя всіх громадян, зокрема дітей з інвалідністю.

3. Стратегія ЄС щодо прав осіб з інвалідністю 2021-2030 встановлює рамки для дій ЄС, спрямовані на забезпечення повноправної участі осіб з інвалідністю у суспільстві, включаючи доступ до охорони здоров'я та соціальних послуг.

4. Директива ЄС про права пацієнтів при транскордонній охороні здоров'я гарантує пацієнтам з ЄС право отримувати медичну допомогу в будь-якій країні ЄС на таких самих умовах та за такою ж ціною, як для громадян цієї країни, що є особливо важливим для осіб з рідкісними або складними захворюваннями.

5. Рекомендація Ради Європи CM/Rec(2010)2 про деінституціалізацію та забезпечення якісних альтернативних послуг для дітей та осіб з інвалідністю наголошує на важливості розвитку послуг, які сприяють інтеграції дітей з інвалідністю у суспільство.

Ці та інші європейські ініціативи і документи створюють правову основу для захисту прав дітей з інвалідністю в контексті охорони здоров'я, забезпечуючи їм доступ до якісних медичних послуг та сприяючи їх соціальній інтеграції. Вони також відіграють важливу роль у формуванні національних політик і програм, спрямованих на підтримку дітей з інвалідністю та їх сімей, а також на створення інклюзивного суспільства, де кожна дитина має право на

повагу до своєї гідності, незалежно від фізичних чи інтелектуальних обмежень.

Зусилля на європейському рівні доповнюються різноманітними національними ініціативами в країнах-членах, які адаптують європейські рекомендації та директиви до своїх унікальних контекстів та потреб. Це забезпечує гнучкий, але водночас консолідований підхід до поліпшення якості життя дітей з інвалідністю на всьому континенті.

У Європейському Союзі велика увага приділяється підтримці дітей з інвалідністю через різноманітні програми та ініціативи, які сприяють їх соціальній інтеграції, доступу до освіти, охорони здоров'я та інших важливих послуг. Ось деякі ключові програми та ініціативи на рівні ЄС:

1. Європейська стратегія щодо інвалідності 2021–2030 має на меті створити Європу без бар'єрів, де кожна особа може насолоджуватися своїми правами, включає заходи щодо поліпшення доступності, недискримінації, рівного участі в суспільстві, освіти, зайнятості, охорони здоров'я, та доступу до правосуддя для людей з інвалідністю.

2. Програма «Еразмус відома своєю підтримкою освітнього обміну, проте також включає фінансування проектів, спрямованих на підтримку інклюзивної освіти та молодіжних ініціатив, в тому числі для дітей з інвалідністю.

3. Європейський соціальний фонд (ЄСФ) фінансує проекти, які покращують можливості для людей, що стикаються з ризиком соціального виключення, включаючи дітей з інвалідністю та може включати програми реабілітації, професійної підготовки та зайнятості.

4. Директива ЄС про доступність вебсайтів та мобільних додатків і забезпечує, щоб вебсайти та мобільні додатки публічного сектору були доступні для всіх користувачів, включаючи людей з інвалідністю, що має велике значення для доступу до інформації та послуг.

5. European Accessibility Act (Європейський акт про доступність) спрямований на покращення доступності широкого спектру продуктів і послуг в ЄС, включаючи комп'ютери, телефони, електронні книги, банкомати та банківські послуги, що є важливим для забезпечення самостійності та участі в суспільстві осіб з інвалідністю.

6. Фонди ЄС та Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР) підтримують проекти, що спрямовані на поліпшення інфраструктури та доступності послуг для осіб з інвалідністю. Це включає створення безбар'єрного середовища у громадських місцях, установах освіти, медичних закладах та інших ключових точках доступу.

7. Програма здоров'я ЄС підтримує ініціативи, спрямовані на покращення здоров'я і благополуччя громадян ЄС, включаючи дітей з інвалідністю, фокусується на попередженні захворювань, покращенні охорони здоров'я та зменшенні нерівностей у сфері здоров'я.

8. Horizon Europe – ключова програма ЄС для досліджень і інновацій, яка включає проекти, спрямовані на розробку нових технологій та рішень для підтримки осіб з інвалідністю, включаючи дітей. Ці інновації можуть включати розробку асистивних технологій (асистивні технології – це термін, який використовується для опису пристроїв, систем або послуг, які покликані підтримувати, підвищувати або покращувати функціональні можливості людей з інвалідністю. Вони дозволяють особам з різними формами обмежень – фізичними, сенсорними, когнітивними або інтелектуальними – вести більш незалежний і активний спосіб життя. Асистивні технології можуть включати широкий спектр продуктів, від простих пристроїв, таких як лупи для людей з вадами зору, до складних систем, наприклад, програмного забезпечення для комунікації, що використовує рух очей для людей з обмеженими можливостями керувати комп'ютером. Цей термін також охоплює побутові пристосування та модифікації, які спрощують повсякденне життя, такі як пандуси для візків, спеціалізоване кухонне обладнання, пристрої для читання електронних книг із голосовим виводом і так далі. Використання асистивних технологій сприяє соціальній інтеграції, освіти, зайнятості та загальному покращенню якості життя людей з інвалідністю).

9. Європейська ініціатива за інклюзивну освіту має на меті інтегрувати дітей з інвалідністю у загальноосвітній процес, забезпечуючи їм рівний доступ до якісної освіти в інклюзивному середовищі.

10. Cross-border Healthcare Directive дозволяє пацієнтам, включаючи осіб з інвалідністю, отримувати медичне лікування в будь-якій країні ЄС, забезпечуючи більшу мобільність та доступ до спеціалізованих послуг, які можуть бути не доступні в їхній країні проживання.

Ці програми та ініціативи демонструють комплексний підхід ЄС до підтримки дітей з інвалідністю, спрямований на забезпечення їхньої повноцінної участі в суспільстві, доступу до освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інклюзивного зростання.

Імплементация українського законодавства до стандартів і вимог ЄС передбачає ряд заходів, які спрямовані на гармонізацію національних правових норм із європейськими і цей процес є ключовим (табл. 1).

Основні напрямки євроінтеграції України в контексті охорони здоров'я дітей з інвалідністю

Напрямки	Заходи
Прийняття та оновлення законодавства	Україна постійно працює над прийняттям нових і оновленням існуючих законів і нормативно-правових актів з метою їх відповідності до акізицій ЄС.
Зміцнення інституційної спроможності	Забезпечення виконання європейських стандартів вимагає не лише змін у законодавстві, але й підвищення спроможності державних інституцій, які відповідають за їх застосування.
Адаптація стандартів та нормативів	Україна працює над приведенням національних стандартів, норм та регуляцій у відповідність до європейських, що є важливим для забезпечення вільного руху товарів та послуг, а також для захисту здоров'я та безпеки споживачів.
Співпраця та діалог з ЄС	Україна активно співпрацює з ЄС та його державами-членами у рамках двосторонніх та міжнародних угод. Це включає політичний діалог, обмін досвідом, участь у програмах ЄС та спільних проектах.
Судова реформа та правова допомога	Реформування судової системи та забезпечення доступу до правової допомоги є важливими аспектами для зміцнення верховенства права та захисту прав громадян відповідно до європейських стандартів.
Підтримка та розвиток громадянського суспільства	Активізація участі громадянського суспільства у процесі євроінтеграції є критично важливою, зміцнення співпраці між державними органами та неурядовими організаціями.
Виконання угод з ЄС	Україна активно працює над виконанням положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що включає глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі.
Реформування антимонопольного та конкурентного законодавства	Забезпечення відповідності українського антимонопольного законодавства стандартам та практикам ЄС є важливим кроком для стимулювання ефективної конкуренції та захисту прав споживачів.
Енергетична інтеграція та екологічні стандарти	Україна вживає заходів для інтеграції в європейський енергетичний ринок та приведення екологічного законодавства у відповідність до європейських директив, що сприяє підвищенню енергетичної безпеки та захисту навколишнього середовища.

Термін «акізиції ЄС» (або «acquis communautaire») відноситься до сукупності прав, обов'язків, юридичних норм і регуляцій, що є обов'язковими для всіх держав-членів Європейського Союзу. Цей термін охоплює всі види Європейського законодавства, включаючи директиви, регуляції, рішення, міжнародні угоди, які ЄС уклав з іншими країнами або міжнародними організаціями, а також судові рішення Європейського суду. Акізиції ЄС також включають засади, юридичні традиції та обов'язкові для виконання стандарти, які формують основу європейської інтеграції та єдиного ринку. Це поняття є ключовим у процесі розширення ЄС, оскільки країни, які прагнуть приєднатися до ЄС, мають прийняти і впровадити в своє національне законодавство акізиції ЄС як частину процесу їхньої інтеграції.

Висновки. Дослідження нормативно-правового забезпечення охорони здоров'я дітей з інвалідністю в Україні та країнах Європейського Союзу виявило значні зусилля та прогрес у цій сфері, однак також ідентифіковано низку викликів та прогалин, що потребують подальшої уваги та вирішення. Позитивним аспектом є те,

що Україні є чинні правові рамки та програми, спрямовані на підтримку дітей з інвалідністю, включаючи доступ до якісних медичних послуг та реабілітації. Водночас, детальний аналіз виявив розбіжності в імplementації цих рамок на практиці, що вказує на необхідність зміцнення механізмів моніторингу та забезпечення дотримання нормативно-правових вимог.

Процес імplementації чинного законодавства України до стандартів ЄС є комплексним та багатоаспектним і вимагає від України системного підходу, постійного моніторингу та адаптації до змінюваних умов, вимог європейського правового поля.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виноградова О. В. Інтегровані соціальні послуги як напрям соціалізації дітей з інвалідністю в громаді. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 79. Том 1. 2021. С. 73-76.
2. Балдинюк О. Д. Нормативно-правове регулювання соціально-правового захисту дітей з інвалідністю в Україні. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Випуск 63. 2018. С. 5-9.
3. Платонова О. Особливості соціалізації дітей з обмеженими функціональними можливостями.

Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія «Педагогіка». 2014. Т. 251. Вип. 239. С. 127-130.

4. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

5. Про основи соціального захисту інвалідів в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.

6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

8. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>.

9. Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 року № 917. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-2013-%D0%BF#Text>.

10. Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.03.2022 року № 225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225-2022-%D0%BF#Text>.

11. Про затвердження порядку видачі медичного висновку про дитину з інвалідністю віком до 18 років: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04 грудня 2001 року № 482. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0011-02>.